

Emlék

1956 novemberében döntés előtt álltam. Édesanyám, ismerősök egyre hozták a rossz híreket. Az oroszok tűzzel-vassal „rendet” csináltak Budapesten. Egyik nap a városból gyalog Kispestre hazajövet látom, hogy az Üllői úton a kaszárnyával szemben, a ligeti oldalon áll egy magyar tiszt két géppisztolyos orosz katonával, s minden, a városból kijövő férfit megmotoznak, igazoltatnak. A szegény orosz sűrmók láthatóan unták a dolgot, hiszen egész nap dolgoztak eredmény nélkül s hiába keresték az imperialista ügynököket. Még egyet sem fogtak el! Micsoda blamázs. Kérdezte tőlem a tiszt, van-e fegyverem. Válaszom rövid, ha lenne, itt lennék? Elhúzta a száját, továbbengedett. Ez az eset valahogy elgondolkoztatott. Közismert tény volt az, hogy 1945-ben, mikor az oroszok hetekig ostromolták Budát, Sztálin megkérdezte tábornokait, miért tart oly sokáig a város bevétele. A hősök a kétszázezer védőre hivatkoztak, holott a valóságban csak húszezer magyar s német védte Budát. A város bevétele után hiányzott kétszázezer hadifogoly. Nosza „kicsi robot” meghívással elhurcoltak több, mint százezer civilt keletre, s csak maroknyi pár ezer jött vissza évek múlva. A többi sírját orosz hó borítja. Az ilyen tapasztalat után érthető volt, hogy elgondolkoztam a jövővel kapcsolatban. Otthon édesanyám jött hozzám azzal a gondolattal, menjek ki nyugatra, míg a határ nyitva van. Féltett engem. Félelme jogos volt, mert később valamennyi fogolytársamat, akik Oroszországból velem jöttek haza, évekig rendőri felügyelet alatt tartották. Kitől kérjek tanácsot? P. Vág József S.J, akivel együtt voltam kint, s barátom, lelki atyám volt, nálunk, szüleimnél lakott. Kérdésemre csak ennyit válaszolt: „Itt minden hosszútá ideig reménytelen marad. Te itt semmit nem tehetsz. Ha kimész, talán többet tudsz segíteni rajtunk. Menj, rosszabb, mint az orosz börtön nem lehet!” Este imámban a Mindenhatót kértem, ha Ő is úgy gondolja, hogy menjek, küldjön konkrét ajánlatot, rövid időn belül. Másnap jött Elemér, s hozta a hírt, Imre és Bandi mennek ki, megyek-e velük. Így a kérdés „per definitonem” el volt döntve. Egy nap kellett még, hogy a hamis igazolványt beszerezzem, s másnap már ott aludtam leendő útítársaimmal az „összeesküvő fészekben”. Vacsoránál még viccelődünk Imrével, hogy mi lesz, ha úsznunk kell a határfolyón. Imre kicsit komolyabb lett, hiszen nem régen borult fel egy evezős csónakkal a Dunán, s komoly problémái voltak a kievickéléssel. Nem tudott úszni!

A soproni vonatra szálló három fiatalember láttán, kik egy tervező vállalat megbízásából Sopronba utaztak adott műszaki feladatok elvégzésére, ki gondolt volna arra, hogy ezek „szidolozni” akarnak. (A disszidálás szóból levezetett új fogalom.) Bandi a peronon véletlenül találkozott egy, a vállalatánál dolgozó öreg úrral, aki a hátán lévő zsákban egy fejszét hordott. Bandi kérdésére, hová megy, azt a választ kapta, megy fát vágni a kertjébe. (Bécsben találkoztunk az öreggel, de fejsze nélkül. Kérdésünkre, hogy hol vágta a fát, hát, úgy mondja, útközben meggondolta a dolgot.) A vonat tömött, este volt már, mire Sopronba érkeztünk. Az utcák néptelenek, hiszen kimeneteli tilalom volt. Egy karszalagos magyar rendőr mondta, hogy a városban már orosz katonái járőrök járnak, a határnál már orosz páncélosok várják az imperialista támadókat. Nekünk megmutatta ugyan, merre kellett mennünk, ahova már be voltunk jelentve. Már vártak türelmetlenül. Másnap aztán a háziasszony útba indított. Egy tsz-kocsis járt naponta többször a tsz egyik határ melletti kazlához, s ő majd kivisz a határig. A kora

reggeli misén aztán igen-igen mélységes imában kértük az őrangyalainkat egy külön „műszak” elvégzésére. A megadott helyen s időben vártuk a kocsit. Egy trágyás kocsi, oldalai deszkával beborítva, hogy messziről ne lássák ki vagy mi van a kocsiiban. Szerencsére a deszkákat megfordította a kocsis, s mi ketten Bandival nem trágyás deszkán kuporodtunk a kocsiiban. Imre a bakon, a kocsis mellett talált helyet. A kocsis hangoosan mondta, mi a helyzet, hogy mi, kuporgók ne leskelődjünk. Ő mondta, hol vagyunk. A határon lebontották akkor a drótsövényt, de a drótokat bedobták a határárokba. A határt az osztrákok piros-fehér-piros zászlókkal jelezték úgy százméteres távolságban. Rövid parancs, most ugorjanak! Először Imre a bakról, majd mi, kuporgók. Alig ötven métert kellett csak futnunk, ott a határárok. Simán ugrottunk. Imre az ugrás közben fennakadt a szögesdrótban, kabátja elszakadt. Bandi és én karcolás nélkül értünk a „szabad földre”. Néztem az órát, 9 óra 10 percet mutatott, s ezt 1956. november 29-én. Egymást átölelve gratuláltunk egymásnak. A közelben egy falu, toronyiránt mentünk odafele. A határőrségen jelentkezünk, mire a tag a telefonba csak ennyit mondott: „megint jött három ember”. Ajánlotta, menjünk a szomszéd terembe, ahol egy tucat ember várakozik már, délután jön egy busz, s elvisz a gyűjtőtáborba.

Mi elmentünk a plébánoshoz, bemutatkozás után elkértük a templomkulcsot, hogy végre elénekelhessük hálaadó imánkat. Az üres templomban a „te deum” szavai hangzottak, de inkább a hangerősség után ítélve harsogtak, mert olyan telitorokból, olyan szívből jövően énekeltünk, hogy egy énekkarnak is becsületére vált volna. A kulcsot visszaadva a plébános meghívott egy pótreggelire, s schillinget adva felvilágosított, mikor megy a vonat Bécsbe, s hova kell mennünk. Bécsben első dolgunk volt, hogy térképet vettünk, s aztán már mint nagyvároszhoz szokott emberek, megtaláltuk a jezsuitákat. Nyílt az ajtó, pár szó németül, s a két magyar teológus „hazaérkezett”. A következő napokban együtt barangoltunk Bécsben, s egy alkalommal elért bennünket a nyugati materializmus határtalan fogyasztási kényszere, amit manapság Konsum-Rauschnak neveznek. A plébános ajándékának maradékából három darab, azaz fejenként egy banánt vettünk, mert többre nem tellett, s az utcán a szó szoros értelmében véve „felfaltuk” a gyümölcsöt, s ezzel egy esedékes születésnapot ünnepeltünk. A következő napokban aztán elintéződött minden. Elszakadtunk egymástól, s csak Eleméren keresztül tudtuk meg, ki hol van. Az évek során többször találkoztunk egymással.

Három évvel később: 1959. július 26-án reggel 8 órakor kezdődött a nagymise az innsbrucki „Universitätskirche”-ben, melyen Imrét és még huszonnyolc társát pappá szentelték. Hiába lapult a zsebemben a helyjegy, háromperces késésemet hosszú órákon át való állással kellett levezekelnem, mert ülőhelyet már nem kaptam. A mise résztvevői csupa rokonból, ismerősből tevődtek össze. Fekete csipkekendős spanyol és olasz hölgyek, kirívó öltözetű amerikaiak tarkították a résztvevők seregét. Amint múltak a percek, az egyházi szertartás lépései fokról fokra mutatták külsőleg is azt az átalakulást, mely a leendő huszonnyolc pap lelkén végbement. Én némán álltam egy oszlop mellett, s imádkoztam a jó Istenhez. Megköszöntem neki, hogy az egykori trágyásszekér két utasát immár célhoz vezette, s kértem Őt, ne feledkezzen meg a harmadikról sem. A huszonnyolc pap kórusban mondott imája s az énekkar fenséges zenei hatást nyújtottak ahhoz a belső élményhez, melyet ez az alkalom nyújtott. Hiába, ezt megérteni csak az tudja, aki már részt vett ilyen liturgián. Engem azért ragadott meg ez az élmény, mert nem közömbös szemlélőként álltam ott, hanem majdnem rokonként. Hiszen Imréhez sok minden kapcsol, testvérem lehetne.

A transzcendens szemlélődésből a mellettem elájuló idősebb olasz bácsi zavart fel. Két markos legénnyel segítettem kivinni az ájultat a templomból a mellékajton keresztül, mely egyúttal a szemináriumba való bejáró is volt. Ez nagyon jól jött nekem, mert a szentáldozás után emellett az ajtó mellett helyezkedtem el, s nem kellett a tö-

meget követve, egy egész háztömböt megkerülve a szemináriumba menni. A bennfentesekkel mentem be a szemináriumi kertbe, hogy az újdonsült „Főtisztelendő Urat” láthassam. Nemsokára megjött Imre is, s ekkor derült csak ki, hogy a mellettem állandó civilök s reverendás urak is magyarok, s szintén Imrét várták. A helyi kolónia elitje és a rendtársak voltak, kik Imrét a nagy ünnepe alkalmából köszönteni akarták. Hamar átestünk a bemutatkozási formalitásokon, s már viccre is akadt kedvünk. Az egyik reverendás „tag”, egy régi pesti ismerős arra beszélt rá engem, hogy orosz nyelven „tartóztassam le” a társaság keleti rítushoz tartozó tagját. Ez meg is történt, s a német s magyar beszédből kutyaugatásként csendült ki a mi orosz szövegelésünk. Fényképezkedés volt a program, mint minden nagyobb eseménynél, hiszen itt hála Istennek nem kell házkutatástól tartani, s a fényképek nem bizonyítékok.

Az újonnan szenteltek meghívhatták közeli rokonaikat egy közös reggelire a rendház hatalmas éttermébe. Itt történt meg a „csodálatos metamorfózis”, mert hirtelen hortobágyi születésemet meg nem tagadva, egyik pillanatról a másikra székely lettem, s az András család tagjai közé emelkedtem. Erre azért volt szükség, mert csak így mehettem be a „meghívottak” közé. (Furcsa is lett volna, hogy egy nagyvárosi ne tudjon túljárni mások eszén.)

A magyar kolónia egy külön asztalhoz telepedett le. Csupa ismerős között ültem, kit hírből, hallásból vagy látásból ismertem. A vándorélet négy országból hozott össze bennünket, hogy utána hat országba s a tengeren túlra szórjon szét bennünket a következő napokban. Sz. Jancsi játszotta a házigazdát, ő is szolgált fel. Nem mondom, tejjel-mézszel folyó teríték volt. Nekem ugyan feltűnt, hogy Janó egy „Apfelsaft” címkéjű üvegből tölt poharába valami sárga nedűt, míg nekünk bort önt poharainkba. Nagylelkűsége aztán bánthatta, mert egyikünket-másikunkat megkínált az „Apfelsaft”-ból is. Az illetők, kik ebben a kegyben részesültek, kicsit kétkedve emelték szájukhoz a poharat, de az első korty után csillogó szemmel áradoztak az „Apfelsaft”-ról. Utána mindenki csak a Janó üvegéből kért inni. Rám is erőszakolt egy félpohárral. Bizony vonakodtam, mert nem nagyon rajongok a vackorból préselt lé után, de engem is meglepetés ért. Hát hogyan is ne, hiszen az „Apfelsaft” címkéjű üvegben magyar tokaji bor volt. Jót neveltünk a végén, hogy mindenkin meglátszik a pártiskola, mert a turpisság életelemünk lett.

Időközben a növendékek kórusa szép énekekkel köszöntötte az újonnan szenteltek. Üdvözlőbeszédet spanyol, olasz s német nyelven. A reggeli után a szentelő püspök atya mindegyik felszentelttel kezét fogott, s gratulált neki. Mikor Imrére került a sor, a csíki havasok derék legénye jó magyarosan kezét rázott a püspök atyával. „Lejattoltál a püspök atyával” kérdezték a „munkáskáderként” kezeltek csendesesen az asztalnál. Hiszen Imre mester megfélemedezett az úgynevezett gyűrűcsókról, ami ilyen magas tiszttségnek kijár. Szerencsére a püspök nem vett észre semmit, s mi meg még sokáig neveltünk az eseten.

Másnap, július 27-én reggel tartotta Imre első önálló miséjét az egyetemi templom egyik kis barokk mellék-kápolnájában. A helybeli magyarok s a kollégák voltak a mise résztvevői. A csendes templomban Imre szavai, mozdulatai sok-sok emléket idéztek fel bennem. Ugyanaz az átszellemült arc, fekete szem, mint Jóskáé. Ugyanazok a szavak hangzottak el, mint a börtön cellájában a pokróc alatt vagy a láger priccsen az éjszakában. Mindig s mindenütt eljött Ő hozzánk, ha szolgálja hívta Őt. Akár a drótsövény mögött, akár az íróasztalomon, Ő engedelmeskedett a hívó szónak. Placid, Jóska s Elemér után most Imre állt az oltár előtt, s mondta immár egyedül a nagy misztérium szavait. A sápadt építésztechnikus eljutott élete céljához, s én boldog voltam, hogy akkor én is vele lehettem.

Múltak az esztendő, s egyszer a hetvenes években megint találkozhattam Imrével. Ezúttal azonban mint vendéglátó szerepelhettem. Mi, azaz nejem s négy gyermekem

egy nagyváros melletti faluban laktunk már saját kezemmel épített házamban. Imre eljött, hogy honfoglalásomat megáldja, mondván, magyar jezsuita küldött, magyar jezsuita áldja meg munkám eredményét. Az ebédlőben, nővére által készített írásos, magyar mintás miseruhában mondta a szentmisét. Ebédlőnk falán még ma is ott díszlenek ajándékai, mint Székelyország üdvözlöte a „végeken élőknek”.

Most, 1998-ban e sorokat írva, jómagam is hetvenévesen, köszönetet kell mondanom azért a sok jóért, amit én Tőletek, az élő és holt magyar jezsuitáktól kaptam. Köszönet, hogy Veletek lehettem. Köszönet, hogy életem válságos idején velem voltatok!